

L'apicultura tradicional: un tresor que cal protegir

Teresa Pallarès

Marisa Huguet

De mica en mica ens hem anat assabentant de la importància de tots i cadascun dels elements de la natura; la més modesta planteta, els excrements d'un cuc o una marieta en una fulla són graons vitals del complexíssim entramat que fa possible la vida en el nostre entranyable i, ara per ara, insubstituïble planeta.

Tot i saber-ho, de vegades et preguntes si realment ens calen la mosca negra o la rata de claveguera, posem per cas, però hem de creure els científics i pensar que no és impossible que en determinat moment l'animaló o la planta que menys podíem pensar ens porti un remei a determinat problema, malaltia o plaga. Però si bé hi han elements dins de la biodiversitat dels quals et qüestionen la utilitat o raó de ser, n'hi ha d'altres no solament bons, útils o necessaris, sinó admirables, exemplars i absolutament imprescindibles. Dins d'aquesta categoria hem de posar, en lloc destacat i preferent, les abelles.

Tan important és que puguem menjar mel? es preguntarà algú. Si només fos la mel...

Les abelles són incansables treballadores i extraordinàries artesanes; amb la seva llarguíssima llengua arriben al fons de la flor per extreure'n la goteta de nèctar, i les seves potes peludes la pentinen i en recullen el pol·len que se'ls va acumulant en forma de petita bola a les extremitats del darrera. Amb aquests dos

ingredients i una mica d'aigua elaboren mel, cera, gelea reial i pròpolis, tots ells productes de reconegut interès nutritiu, terapèutic i utilitari. Però tot això, que per si sol justificaria amb escreix la presència de les abelles als nostres camps, és el menys transcendent de la seva aportació a l'ecosistema. La seva principal tasca és la polinització, fins al punt que Einstein va arribar a dir que "si desapareixien les abelles li donava a la humanitat quatre anys de vida".

Ens sembli o no exagerada aquesta afirmació, la veritat és que sense polinització no tindríem fruits, que la produïda pel vent, bastant més incerta o aleatòria, seria insuficient i que, dins del col·lectiu d'insectes pol·linitzadors, les abelles de la mel en representen un 80%.

D'aquí la importància de la sensibilització col·lectiva de que una abella no representa únicament una possible picada o una cullerada de mel, i de que els seus actuals i potser greus problemes ho són també nostres.

L'abella de la mel autòctona (*Apis mellifera*), denominada també "abella negra catalana" és fosqueta, treballadora, i està perfectament adaptada al nostre medi natural (clima, vegetació...) Actualment es veu amenaçada per la hibridació derivada de la importació d'altres races d'abelles (la caucàsica, molt mansa; l'africana, que es reproduïx amb rapidesa; la italiana, més groga

i dòcil, que fabrica molta cera; també d'alguns països sud-americans, etc.). Aquesta promiscuitat ha provocat l'arribada de la VARROASIS, malaltia contra la qual s'han de vacunar cada any per evitar el seu total extermini. Altres problemes greus amb els que s'enfronta són els pesticides, l'ús massiu de productes fitosanitaris i també la disminució de pastures apícoles per causa dels incendis forestals i de la construcció creixent en terrenys fins ara rurals.

Per a protegir-la i aprofundir en el seu coneixement a nivell morfològic, eco-etològic i genètic el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració de totes les agrupacions d'apicultors del nostre país, ha elaborat el següent Decret:

110/2003, de 15 d'abril, pel qual es declara espècie d'interès especial l'abella de la mel a Catalunya.

L'abella de la mel (Apis mellifera) és una espècie autòctona de la fauna catalana. Tradicionalment ha estat utilitzada en apicultura i està lligada a una activitat econòmica fortament arrelada al país: la producció de mel i de cera. En tot aquest temps, però, l'abella ha mantingut les característiques pròpies de les espècies existents a Catalunya, ja que s'aprofita de l'activitat de les formes pròpies de cada terreny, coadaptades a les espècies de vegetals també propis d'aquests ecosistemes. Però, a més, la

seva acció envers el paisatge i l'estructura de les biocenosi és bàsica, ja que moltes espècies i formacions vegetals no podrien existir-hi sense la seva presència. Per tant, l'abella és també una eina cabdal en el manteniment de la biodiversitat a Catalunya: possibilita l'existència dels vegetals i, al seu torn, dels animals. En molts casos, la supervivència d'espècies autòctones de vegades amenaçades o d'interès econòmic no és assegurada ni coneguda. Per tant, aquesta és una espècie que ha de merèixer una protecció total, en un sentit ampli.

La introducció de nous tipus o espècies d'abelles productores de mel està posant en perill les formes autòctones, patrimoni genètic de casa nostra, i també la persistència d'espècies vegetals concretes i del funcionament de determinats ecosistemes.

La Llei 4/1989, de 27 de març, de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna salvatges, al seu article 29, crea la figura d'espècies "d'interès especial" per aquelles que mereixen una atenció particular en funció del seu valor científic, ecològic, cultural o de singularitat, figura que escau en aquest cas.

La veu d'alarma està donada, les eines existeixen, és d'esperar que entre especialistes, científics i polítics es trobin les solucions adients. Però fa pocs dies els medis de comunicació es van fer ressò d'una notícia preocupant. Als Estats

Recolecció de mel d'un arna silvestre, pintura de l'abric de l'Aranya. Bicorp (València)

MH

Units d'Amèrica han desaparegut 600.000 colònies d'abelles, la quarta part de les que hi havia. No se sap quina és la causa, si un pesticida, un paràsit, un efecte dels cultius transgènics... Tot són hipòtesis. El científic Jaume Cambra, gran coneixedor i aferrissat defensor de les abelles declarava a TV3 que alguna cosa els afecta el sistema nerviós, es desorienten i no saben tornar a casa, o sigui, a l'arna; es moren pels camps. S'ha denominat "trastorn de la desaparició de colònies". El motiu de moment, un misteri. La notícia era dels Estats Units, però en altres llocs s'han detectat indicis. A Catalunya de moment els problemes són els que podríem dir normals: poca floració per la sequera que es tradueix en poca producció, mortaldat per fumigacions, destrucció d'arnes en actes vandàlics gratuïts i salvatges, etc. Però sí s'ha detectat quelcom en alguns llocs de la Península Ibèrica. Consultats per proximitat alguns membres de la Cooperativa Apícola de Teruel, al poble d'Ariño, ens confirmen que, si no tan greu com l'esmentada notícia, sí que passa alguna cosa; des de fa dos anys les abelles no van bé.

Per a bé o per a mal la globalització s'estén a tots nivells i que una cosa estigui molt lluny no vol dir que no ens afecti. Als científics pertoca buscar solucions i les que es proposen de vegades resulten sorprenents, agosarades, imaginatives, i sovint aterridores, com tretes del

més inversemblant llibre de ciència ficció.

El programa de TV3 "30 Minuts" emès el dia 15 d'abril al vespre ens parlava de cinc possibles solucions a l'escalfament del planeta. Vagi per davant la meua admiració i reconeixement pels estudiosos i científics que han aconseguit fites com salvar el temple d'Abu Simbel a Egipte o, a més petita escala, Santa Magdalena del Berrús a la nostra Terra Alta, portar un home a la lluna o guarir o alleujar tantes malalties abans incurables, però senyors, a l'esmentat programa de TV semblava que juguessin al joc dels disbarats, a veure qui la deia més grossa. És fàcil pensar que potser amb l'estalvi d'aigua i energia, reciclant a tort i a dret i baixant dos puntets la calefacció, si és que aconseguim conscienciar tothom de que passar una mica de fred a l'hivern i de calor a l'estiu és natural i fins i tot estimula les pròpies defenses, no n'hi ha prou i s'hagin de buscar solucions més dràstiques, però... la lluita contra el canvi climàtic ha de passar per?:

1- Crear un gran para-sol per a reduir la quantitat de llum solar que arriba a la terra enviant a l'estratosfera 16 bilions! (amb B) de discos de vidre per desviar els raigs del sol. Reconeixien que la inclinació que s'hauria de donar a aquests miralls i aconseguir que no topessin entre ells eren temes delicats.

2- Crear artificialment uns núvols anomenats "estratocúmul marins" que brillen molt, i

són més densos i refractaris, per la qual cosa milers d'embarcacions amb una mena de xemeneies gegantines a la coberta enviarien vapor d'aigua de mar al cel.

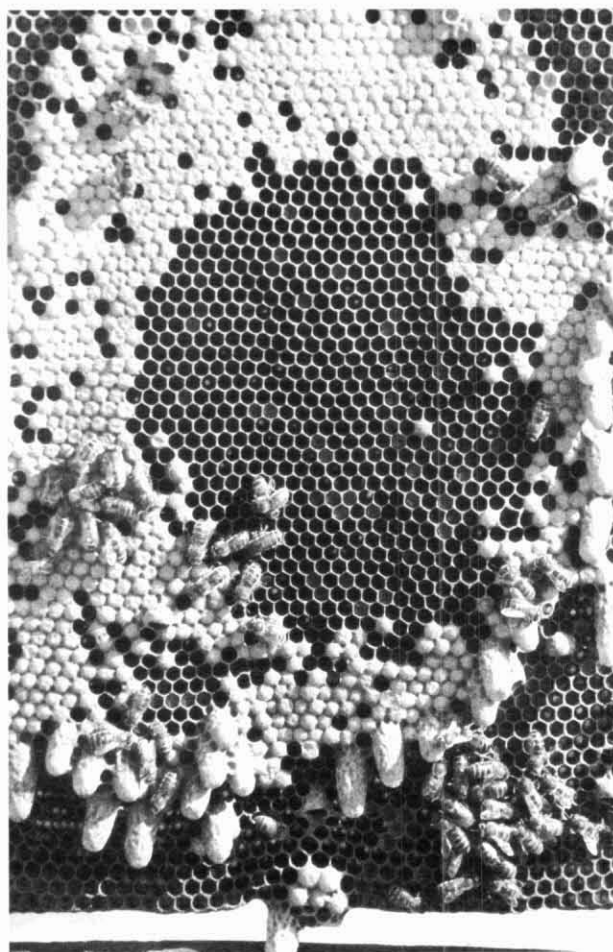
3- Crear una pantalla de sofre (inspirat en les grans erupcions volcàniques), sempre per a reduir l'arribada de llum solar a la terra, enviant amb coets un milió de tones d'aquest material a l'estratosfera, especificant que s'hauria de tenir molta cura que cap d'aquests coets no deixés el sofre a l'atmosfera ja que això seria molt perjudicial.

4- Fer florir els oceans mitjançant urea, rica en nitrogen. Fabricar fitoplàncton que absorbeix el diòxid de carboni. El mateix experiment l'està fent un científic en un altre indret substituint la urea per ferro. En aquest cas el problema és que la sopa de peix no es faci massa espessa per la qual cosa s'hauria de estudiar molt bé a quins llocs es pot tirar la urea-ferro.

5- Fer uns arbres artificials (no recordo de quins materials), que absorbirien el diòxid de carboni de l'aire. El problema és que aquest diòxid de carboni s'ha de emmagatzemar a algun lloc, però van assegurar que no té perquè ser un problema fer-ho sota terra, per exemple, en les grans bosses buides que deixen els pous de petroli buits. No puc evitar pensar que potser, de moment, es podria deixar de desforestar els grans pulmons verds del planeta, com l'Amazònia.

Un d'aquests científics va reconèixer que la natura s'ha manipulat fins a tal punt que ja no té marxa enrera i ara no queda altre remei que seguir fent-ho. Que el seny els acompanyi.

Fa molts anys que les persones gaudim de tot el que ens proporciona la pràctica de l'apicul-

tura, com es pot veure a les pintures rupestres de la balma de l'Aranya a Bicorp (València), el més antic testimoni que s'ha trobat sobre el tema. Ens mostra una dona recollint mel d'un eixam silvestre, enfilada en el que pot ser un arbre molt alt o un penya-segat.

Con aleshores, la nostra abella, fosqueta i treballadora, es continua afanyant per treure de les flors tota la seva riquesa. Que sigui per molts anys. No ho té fàcil.

MH